

mis ma sulle siin just selle tarbeks ollen lastnud ülespaäna, siis wõid sa sedda seal kõik ühhe korraga ülle nähha ja kätte sada. Se ümmargunne joon (Linie), mis seal neist buuhstabidest l. ü. m. i. w. p. l. möda jookseb, se on se ümbrus (Saksa keli: Kreis); se joon f. p. on se poolmõetja (Halbmesser); se joon l. f. m. se läbbimõetja (Durchmesser); ja se tipp seal f. jures, on se keskipp (Mittelpunkt). Kui peaks sull waja tulles, siis panne ka weel sedda joont se ümbrusse sees endalle tähhete, mis w. i. selletak; sedda kutsutakse wibbu joneks (Sehne), ja sedda kõwwerad tähtikest seal kõige all, w. i. wahhel, mis kui üks weike pöia tähtikenne wälja näeb ja sest kõigest ümbruffest üks jaggu on, sedda ütakse wibbukš ehk ka pöiks. Üks nisuggune ümbrus, kui se siin on

kuida wisi ennamast need taewa tähtede teed päwade ümber käiwad, sest nad ei olle mitte õige ümmar,

gussed, — üks nisuggane ümbrus kutsutakse pikk-
kus (p.) (Ellipse). — Noh, sedda wisi; kui se meil siin
siis nüüd kõik peas ja meles on, siis wõime küll jo sedda
pärriist juttu ennast allustata, mis meil kõige esite se
mõtte sees olli, se on: se taewa piriist ja neist ilma karis-
dest ja tuledest. Ilma karid kutsutakse ka ilma poleid ehk
ilma kohhad (Weltgegenden). Kui sa ühhe tassase, laggeda
wälja ehk merre peal seisad, siis näikse so ümber ja üm-
ber üks ümmargunne piir tõhmatud ollewad, kui üks suur
rõngas, ehk kui se ümbrus seal üllewal se esimeesse weikse
pildi peal, ja sellest rõngast on sisse piratud so üm-
ber üks ea tükk maad, ümmargunne, kui pütti pöhi,
kui rattas, kelle keskkel sind ennast näikse, kui seal wiru
sees se f. tipp. Taewast ja maad näikse ümberringi kokku
wajuma, ühte sama ja sedda rõngast loma, mis
ikka sedda kaugemalle ja kaugemalle wälja tagganeb, midda
kõrgemalle sa isse taewa pole tõused. Sedda ümmargust
piri ehk rõngast kutsutakse taewa piriiks (Horizont) ehk
ka näggemisse ehk silma piriiks (Gesichtskreis); näggemisse
piriiks sepärrast, et seal so näggemisse ehk silma ullatamisse
ots on; ta kaugemalle ennam ei ullata, sa kaugemalle
ennam ei näe. Sepärrast waldakse siis ka Saksa keli üh-
best innimehest, kui temma ühte asja ennam kaugemalle
ei mõista, ehk tedda ka fogguniste ei mõista: se lähheb
ülle sinnu näggemisse piri, das geht über deinen Gesichtskreis,
ehk, das geht über deinen Horizont. Tõssi küll, seft
mis selle näggemisse piri tagga on, sedda sa ennam ei
näe, ja mis so mõistusse ülle lähheb, sedda sa ka ennam
ei näe. — Kui sa õige kõrgelle taewa pole tõused, kuida sa
sedda mäede peal, ehk tule laewadega wõid, mis 59 aasta eest